

УДК 1:355

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2025.63.26>

НАРАТИВИ МЕНТАЛЬНОСТІ ТОТАЛІТАРНОЇ ДОБИ В СУЧАСНИХ ПРАКТИКАХ ВІЙСЬКОВО-СОЦІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

Ірина Севрук

*Національна академія Національної гвардії України,
Навчально-науковий інститут роботи з персоналом, кафедра соціально-гуманітарних дисциплін
майдан Захисників України 3, 61001, м. Харків, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-5751-2216>*

Юлія Соколовська

*Національна академія Національної гвардії України,
Навчально-науковий інститут роботи з персоналом, кафедра соціально-гуманітарних дисциплін
майдан Захисників України 3, 61001, м. Харків, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-3778-0023>*

Наталія Чупрінова

*Національна академія Національної гвардії України,
Навчально-науковий інститут роботи з персоналом, кафедра соціально-гуманітарних дисциплін
майдан Захисників України 3, 61001, м. Харків, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-0950-1410>*

Метою дослідження є визначення та аналіз типових наративів радянської ментальності, наявних у сучасних практиках військово-соціального управління, які демонструють конфлікт тоталітарних та демократичних цінностей; пошук можливих шляхів долання цих наративів; обґрунтування необхідності розгортання управлінських практик у межах наративу «Людина понад усе».

У дослідженні застосовано конкретно-історичний, системний та міждисциплінарний підходи, що є універсальними в методології сучасного наукового пізнання. Методи, які використано при проведенні дослідження: філософської рефлексії, порівняльного аналізу, аналізу документів, синтезу, моніторингу, спостереження та прогнозування. Матеріалами дослідження слугують нормативні документи, концептуальною основою яких є концепція людських ресурсів. Контекстом дослідження слугують наявні практики військово-соціального управління в силових структурах України.

Своєрідність отриманих результатів: 1) виявлено та проведено аналіз установок / стереотипів, наявних в управлінських практиках національних силових структур, які демонструють глибинний зв'язок із метанаративом тоталітарної доби; 2) обґрунтовано сутність тоталітарного метанаративу як принципове нехтування людиною, людськими ресурсами, що суперечить принципам людиноцентричності та гуманності, закріплених Концепцією військової кадрової політики в системі Міністерства оборони України на період до 2028 року (2023); 3) обґрунтовано авторську позицію щодо світоглядної ролі метанаративу, його значення у формуванні ментальності військових, необхідності метанаративу з огляду на специфіку силових структур як соціального інституту, головним функціональним призначенням якого є забезпечення безпеки суспільства та держави, що потребує спільної оптики світобачення й світорозуміння; 4) обґрунтовано, що адекватним національним безпековим викликом може / має стати метанаратив «Людина понад усе», у межах якого мають розгорнути всі управлінські практики силових структур, формуючи людиноцентричну культуру військово-соціального управління; 5) запропоновано дієві інструменти / механізми, які здатні забезпечити практичну реалізацію такого метанаративу.

Ключові слова: наратив, метанаратив, військово-соціальне управління, людиноцентрична культура військово-соціального управління, людиноцентричність.

Сьогодення України вимагає інноваційного мислення, нестандартних рішень, гнучкості, критичності – усього того, що здатне забезпечити запобігання / мінімізацію численних ризиків і загроз – соціальних, економічних, безпекових тощо. І якщо цивільне середовище демонструє більшу гнучкість, здатність до більш швидкої адаптації, то військове традиційно залишається більш інертним. Силові структури України, незважаючи на численні нормативно закріплені в політиках, доктринах та концепціях вимоги щодо змін відповідно до безпекових викликів сучасності [1–4], у практиках військово-соціального управління досить часто (радіше несвідомо) відтворюють наративи ментальності тоталітарної доби.

Проголошення нових принципів залишатиметься в декларативній площині, реалізуючись лише через зовнішні / поверхневі прояви та не торкаючись сутнісного / головного, поки не відбудуться принципові трансформації системи цінностей, ментальності військових, насамперед управлінської ланки. Реалізація політик та доктрин буде гальмувати через опір укорінених у свідомості військових керівників наративів та управлінських стереотипів тоталітарної доби.

Долання застарілих управлінських установок і практик потребує визначення наративів, у межах яких розгортаються ці застарілі практики; виявлення їх сутності, усвідомлення деструктивних наслідків нехтування / поверхневого ставлення зумовлювальної ролі та значення наративів у практиках військово-соціального управління.

Тому **метою дослідження** є визначення та аналіз типових наративів радянської ментальності, залишки яких і досі багато в чому зумовлюють управлінські практики в національних силових структурах й унаочнюють конфлікт тоталітарних та демократичних цінностей; пошук можливих шляхів долання цих наративів.

Аналіз джерел та публікацій. Наратив та його зумовлювальна роль у розгортанні соціальних практик на сьогодні постає як одна з домінуючих проблем філософського дискурсу. І західна науково-теоретична думка, і вітчизняна, демонструючи відмінні підходи та оптики в баченні наративу, наративних практик, наратології загалом, наголошують на принциповій значущості наративу в постсучасну добу.

Так, представники філософії постмодернізму (Ж. Дерріда, Р. Барт, Ж.-Ф. Ліотар, Ж. Дельоз та ін.), надаючи своєрідної оптики наративам у кожній з пропонованих інтерпретативних схем, виявляють сутнісні зв'язки наративу із соціальними та культурними кодами, ідеологіями, певними моделями поведінки індивідів, соціальних груп та соціальних спільностей. Увага західних фахівців також зосереджується на дослідженні стратегічних наративів (А. Miskimmon, В. O'Loughlin, L. Roselle), зокрема, їхньої ролі як інструменту сучасної війни (L. Freedman).

Вітчизняні дослідження наративу та його ролі в житті української спільноти значно активізувалися через розгортання бойових дій на теренах країни. Війна та її наративи опинились у центрі уваги національного науково-теоретичного дискурсу. З 2014 року в науковому інформаційному просторі з'явилися дослідження стратегічних наративів за умов російської агресії (М. Чеховська, 2018; Н. Ожеван, 2016, 2019), наративів війни в українських ЗМІ за умов повномасштабного вторгнення на територію України (Н. Лебідь, 2022). Такі дослідження, розкриваючи безпосередній зв'язок стратегічного наративу та державної ідеології, наголошують на тому, що він є «основою державної ідеології», що саме держава є і виробником, і популяризатором у суспільстві стратегічних наративів, та розглядають наратив як інструмент акумуляції національної ідеї, консолідації суспільства та протидії загрозам інформаційної війни.

Дослідження наративів у контексті протидії інформаційним, психологічним та когнітивним впливам на особовий склад збройних формувань силових структур за умов

ведення бойових дій на теренах країни на сьогодні постає як потужний напрям досліджень, про що свідчать матеріали численних конференцій, які проводять у структурах сектору безпеки та оборони України. Такі дослідження спрямовані на виявлення та обґрунтування чинників / факторів успішної протидії зовнішнім / ворожим інформаційним впливам, наративам країни-агресора.

З'явилися також дослідження, спрямовані на виявлення внутрішньоінституційних наративів, які функціонують у межах силових структур та постають як інструмент формування колективної свідомості військовослужбовців. У дослідженні І. Лисичкіної (2019) запропоновано авторську методику аналізу функціональних можливостей наративу як інструменту формування колективної свідомості військовослужбовців, на основі якої в дослідженні 2023 року (І. Лисичкіна, О. Лисичкіна) проведено аналіз наративу, обґрунтовано його значущість та роль «у мотивації, формуванні ідентичності, спільних цілей та дій, зміцнення психологічної стійкості та інших важливих аспектах успішної військової діяльності» [5, с. 58].

Водночас дослідження «внутрішніх» наративів, тих, що існують на рівні традиційного та звичаєвого в управлінських практиках національних силових структур, тих, що містять нездолані установки тоталітарної доби, визначаючи ставлення військових керівників до особового складу, ставлення до підлеглих незалежно від їхнього статусу, та призводять до чисельних деструктивних наслідків, на сьогодні постає як широке поле перспективних досліджень.

Методологія та методи. Методологічною основою дослідження слугують конкретно-історичний, системний та міждисциплінарний підходи, що є універсальними в методології сучасного наукового пізнання. Евристичними в контексті пропонованого дослідження є комунікаційний та соціально-конструктивістський підходи, які дають змогу показати, що наративи – це не тільки тексти, а механізми конструювання управлінської реальності. Методи, які використано при проведенні дослідження: філософської рефлексії, аналізу, зокрема порівняльного, аналізу документів, синтезу, моніторингу, спостереження та прогнозування.

Контекстом дослідження є концептуальні зміни, які проголошені як необхідні сучасною військовою кадровою політикою та політикою розвитку людського капіталу в силах оборони сучасної України, у співвіднесенні їх із наявними практиками військово-соціального управління.

Матеріалами дослідження слугують: «Концепція військової кадрової політики в системі Міністерства оборони України на період до 2028 року» (2023), «Політика залучення, розвитку та утримання людського капіталу в силах оборони» (2024), «Військовий етос сержантського та старшинського складу у ЗСУ» (2021), «Доктрина розвитку військового лідерства у Збройних Силах України» (2020), «Доктрина з військового лідерства в Національній гвардії України» (2022).

Виклад основного матеріалу. За умов ведення бойових дій, інформаційної війни на теренах України питання наративів постає як гранично актуалізоване. Протидія ворогові в сучасній війні – це й протистояння в інформаційному просторі, що проголошується сучасною теорією як «битва наративів».

Дослідження наративів війни в умовах повномасштабного вторгнення на територію України дає змогу вітчизняним фахівцям стверджувати, що «після повномасштабного російського вторгнення в нашому суспільстві відкрилося одразу два фронти: на полі бою та в інформаційному просторі» [6, с. 295]. Отже, цей вимір боротьби сьогодні усвідомлюється дуже добре українською науково-теоретичною думкою, національною спільнотою та національними силовими структурами.

Загроза, що йде від країни-агресора через використання / вкид в інформаційний простір наративів, які спрямовані на руйнування національної ідентичності, історії, пам'яті [7], підрив довіри до влади тощо, для українського суспільства та його силових структур є очевидною.

Не менш очевидними в контексті інформаційної протидії є й завдання щодо формування колективної свідомості військовослужбовців через систему цільове розроблених наративів, які дають змогу військовому ідентифікувати себе як захисника країни, «формуванню відчуття власної ідентичності як частини військового колективу», «досягати спільних цілей, надихати на дії та відданість службі, формувати ... патріотизм», «сприяють подоланню стресів та викликів військової служби» [5, с. 59].

Водночас завдання щодо долання тих наративів, які в практиках військово-соціального управління й сьогодні, як залишки тоталітарної доби, призводять до деструктивних наслідків, найчастіше не усвідомлюються більшістю військових керівників як першочергові, хоча такі наративи є не менш загрозливими й не менш руйнівними.

Ці «внутрішні вороги» не є очевидними. Досить часто промови керівників / управлінців різних рівнів містять сучасну демократично орієнтовану термінологію, проголошують демократичні принципи, закріплені в сучасних доктринах, концепціях, політиках та програмах, але водночас управлінські практики залишаються в межах тих ціннісно-сміслових кордонів, що їх задають наративи тоталітарної доби. Особливі загрози така ситуація утворює в силових структурах за умов ведення бойових дій. Отже, необхідним стає виявлення таких наративів, усвідомлення їх сутності.

Наратив (від лат. *narrare* – сказати, мовленнєвий акт), традиційно розуміється як розповідь або опис послідовності подій. У сучасному філософському дискурсі це поняття набуває специфічних інтерпретацій. «Лінгвістичний переворот», що відбувся у філософському дискурсі останніх кількох десятиліть, позначився численними дослідженнями та інтерпретаціями понять «наратив», «наративні практики», «наратологія» тощо. Дотичним до позиції авторів пропонованого дослідження є розуміння сутності наративу як певного способу презентації та організації світу, що виконує світоглядну функцію, задаючи певні пояснювальні рамки світосприйняття та світорозуміння, у межах яких відбувається інтерпретація подій на індивідуальному, груповому та суспільному рівнях.

Що стосується наративів тоталітарної доби, тут також доречно звернутися до поняття «метанаратив», що введене в науковий обіг Ж.-Ф. Ліотаром у роботі «Постмодерністський стан» («*La condition postmoderne*», 1979). Обґрунтовуючи принципи відмінності сучасної доби (постмодерну) та доби модерну, Ж.-Ф. Ліотар доводить, що постсучасність (постмодернізм) замість «великих» наративів («великих розповідей» – «метанаративів») доби модерну, які, намагаючись надати загальне та остаточне пояснення світу, формували цілісне розуміння реальності (як-от просвітницький прогресизм, релігійні доктрини, марксизм тощо), оперує численними та відмінними «малими наративами», які, не претендуючи на всезагальність, визначають відмінні оптики бачення світу, утворюючи плюральність постмодерного світобачення та світорозуміння. Ж.-Ф. Ліотар фіксує, так, кризу метанаративів у постсучасну добу як «форм гносеологічного тоталітаризму».

Очевидними, на думку авторів дослідження, є кореляції між ментальністю тоталітарного типу та метанаративом з його прагненням надати всеосяжну оптику світобачення.

Радянська доба всі свої практики розгорнула в межах метанаративу, який, на думку авторів дослідження, можна позначити формулою «Ми будемо комунізм». Незалежно від того, якими були соціальні реалії, світогляд радянської людини, розуміння та інтерпретація нею будь-яких подій суспільно-політичного життя (власної країни чи країн міжнародного

простору) зумовлене ідеологічною оптикою «Морального кодексу будівельника комунізму». Нормативно-ціннісною основою радянського метанаративу була комуністична ідеологія, яка трансформувалась в ідеологію та практики тоталітаризму.

Тоталітарна ідеологія не приймала ніяких форм плюральності думки, усуваючи / фізично знищуючи тих, хто висловлював ідеї, які суперечили / не відповідали комуністичній ідеології. Вона вимагала повного підпорядкування людини державі, нехтування особистими інтересами / потребами заради досягнення спільної мети («комуністичне світле майбуття»), встановлення повного / тотального контролю над усіма сферами життєдіяльності людини та суспільства заради побудови цього світлого майбутнього.

Нехтування особистими правами та свободами громадян, ігнорування персональних потреб, знецінення індивідуального на користь колективного, неприйняття інакших / відмінних думок, інакшого світобачення призвели до край негативнох / деструктивних наслідків, зокрема виникнення подвійної моралі.

Із часом у суспільній свідомості в межах означеного метанаративу сформувались установки, які унаочнюють незацікавленість у результатах власної праці, байдужість, безвідповідальність («Після нас хоч трава не росте»), прихований спротив («Від роботи й коні дохнуть»; «Робота не вовк, в ліс не втече» та ін.). В армії пізньорадянської доби побутували установки, які відбивали байдуже, немотивоване ставлення до служби («Солдат спить, служба йде»), нехтування / неповагу до прав людини, її честі й гідності в межах владної / посадової ієрархії («Ти начальник – я дурень, я начальник – ти дурень»); нехтування персональними професійно значущими якостями та заслугами військовослужбовця («Незамінних немає»), відсутність якісної системи мотивації, знецінення цінності військової служби як «служіння» в «інтересах співвітчизників» («Служи дурник – отримаєш значок»); принципове неприйняття ініціатив як таких, що загрожують установленому порядку («Ініціатива карається»), нехтування ініціативними військовослужбовцями, які здатні до критичного мислення («Хто питання задає, той по службі не росте»); беззаперечність авторитарного стилю управління («Пункт перший – командир завжди правий, пункт другий – якщо командир не правий, дивись пункт перший») та ін. Усі ці установки засвідчують домінування адміністративно-бюрократичного типу управління, що нехтує людиною та людськими ресурсами.

На жаль, такі установки в ментальності військових не тільки не здолано, а й ще більш закріплено в перші десятиліття формування незалежної України та розбудови її силових структур за умов граничного дефіциту матеріально-технічного й фінансового забезпечення, різкого скорочення озброєнь та особового складу, масового звільнення молодших офіцерів і збільшення вищих офіцерських посад, особливо генеральських, відсутності системного підходу й послідовного плану вирішення проблем військового будівництва.

За умов ведення сучасних бойових дій на теренах України такі установки виявили граничну деструктивність. Про це свідчать результати численних опитувань, проведених авторами дослідження серед учасників бойових дій – здобувачів вищої військової освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) освітніх рівнів у Національній академії Національної гвардії України, спостережень, моніторингу національного інформаційного простору та аналізу доктрин, концепцій та політик останнього десятиліття, розроблених націлено для військової сфери.

Очевидним є конфлікт між демократичними цінностями, що є адекватними реаліям сучасної України, та застарілими тоталітарними установками, цінностями, сформованими в річці радянського метанаративу, сенсом та змістом якого є принципова неповага до людини, її прав та свобод, нехтування людськими ресурсами військової організації.

Водночас необхідно зазначити таке. Якщо постсучасність ідентифікована як доба малих наративів численних та відмінних, час плюральності світоглядів, то силові структури, незважаючи на те, що вони існують у цьому постсучасному світі, потребують наявності певної спільної оптики світорозуміння. Прокоментуємо цю тезу.

Збройні сили, силові структури загалом – дуже специфічний соціальний інститут, ефективність функціонування якого залежить від наявності єдиної системи цінностей, єдиної оптики світобачення його представників. Якщо відсутня єдина система цінностей (базові морально-етичні цінності та принципи військово-професійної моралі), єдине розуміння сенсів, зокрема військової служби, унеможливується здатність силових структур ефективно виконувати своє головне функціональне призначення із гарантування безпеки суспільства та держави від зовнішніх і внутрішніх загроз. І це означає, що незалежно від умов минулого чи сучасності / постсучасності метанаративи для силових структур – це необхідна умова їх ефективного функціонування.

У такому разі як головне постає питання: які саме метанаративи формують ментальність військовослужбовців та зумовлюють практики силових структур, зокрема управлінські.

На сьогодні очевидно є сенсоутворювальна роль базових демократичних цінностей як умов сталого розвитку людства в глобалізованому просторі. Цінність людини, її життя, честі та гідності, цінності соціальної рівності та справедливості, рівних прав і можливостей громадян, цінність Права й Закону – усе це має бути змістом метанаративу, у межах якого можливо сформувати людиноцентричну культуру військово-соціального управління, яка має базуватися «на основі принципів людиноцентричності та гуманності, орієнтована на людину як вищу соціальну цінність» [8, с. 166], і лише в такому разі буде адекватною безпековим викликам сучасності та здатною забезпечити ефективність функціонування силових структур України.

Ідеї людиноцентричності й гуманності доктринальне закріплює як засадові принципи «Концепції військової кадрової політики в системі Міністерства оборони України на період до 2028 року», 2023 (далі – Концепція). Ці принципи / ідеї розвиває «Політика залучення, розвитку та утримання людського капіталу в силах оборони», 2024. Концептуальною основою обох документів є концепція людських ресурсів, яка принципово протистоїть командно-адміністративній, бюрократичній системі управління з її тоталітарними установками, наголошуючи на тому, що саме людина, її знання, компетентності, вмотивованість є найціннішим ресурсом будь-якої організації, зокрема військової.

Водночас Концепція, фіксуючи основні причини сучасних кадрових проблем, засвідчує «відсутність дієвих зрушень щодо впровадження у військових частинах та органах військового управління нового стилю керівництва й управління на основі західної культури взаємовідносин між керівниками та підлеглими та змін у ментальності (способу мислення) військовослужбовців відповідно до європейських морально-етичних цінностей» [1, с. 20].

Постає питання, якими мають бути механізми / інструменти, здатні забезпечити реалізацію / впровадження в управлінські практики сектору безпеки та оборони принципів / ідей нової кадрової політики, орієнтованої на людину та демократичні цінності; що здатне забезпечити перекодування ментальності управлінської ланки.

У національних контекстах, на думку авторів дослідження, дієвим інструментом може слугувати саме метанаратив нової ментальності, нової культури військово-соціального управління. Сутність такого метанаративу можемо позначити формулою «Людина понад усе». Сміслові – це базові демократичні цінності, які зумовлюють спрямованість і ментальності, і різноманітних соціальних практик. І тоді всі управлінські практики мають

бути спрямованими на створення максимально сприятливих умов для розвитку кожного громадянина, кожної людини. Не декларування, а практична реалізація.

Певна частина української спільноти, дійсно, є носієм демократичних цінностей у їх неспотвореному, недеформованому вигляді. Для них метанаратив сучасного демократичного світу дійсно існує, не в декларативному, а в практичному вимірі. Для всього українського суспільства та його силових структур це ще перспектива.

Вийти за межі усталених, традиційних уявлень, установлених метанаративами минулого, завжди складно. Зсередини здолати стереотипи мислення та управлінських практик украй важко. Хоча б тому, що їх не помічають та не усвідомлюють. Потрібні зовнішні агенти змін.

У попередніх розвідках авторами пропонованого дослідження вже обґрунтовано, що такими агентами в реаліях сучасної України можуть стати «по-перше, досвід, якого набувають військові через контакти з демократичними практиками споріднених структур країн – членів НАТО під час сумісних навчань, тренінгів, семінарів, участі в міжнародних місіях тощо, а по-друге, цивільні особи, які працюють у силових структурах та можуть бути агентами впровадження демократичних цінностей і загалом демократичних змін» [9, с. 254].

Висновки та пропозиції. Так, проведений аналіз дає змогу стверджувати:

1. Необхідним за реалій безпекової ситуації сучасної України є розрив з попередніми, застарілими управлінськими традиціями, перекодування управлінської культури.

2. Дієвим інструментом перекодування ментальності військових, насамперед, управлінської ланки може слугувати метанаратив «Людина понад усе», морально-етичну основу якого утворює система базових демократичних цінностей. Саме в межах такого метанаративу можу бути сформована нова культура військово-соціального управління.

3. Практична реалізація цього метанаративу має проходити на всіх рівнях військової організації, через усі складники функціонування й життєдіяльності сектору безпеки та оборони.

4. Інструментами / механізмами практичної реалізації метанаративу «Людина понад усе» мають бути:

– необхідні / відповідні реаліям сучасності певні зміни Статутів Збройних сил України, які були кальковані з радянських статутів, несуть на собі відбиток тоталітарної спадщини і на сьогодні визначають коридор прийняттого / припустимого в управлінських практиках;

– система стратегічних наративів, спрямованих на формування не тільки ідентичності та колективної свідомості військових, а й глибинних ціннісних засад світогляду військових;

– агенти «зовнішнього» впливу на систему військово-соціального управління в національних силових структурах (носії системи базових демократичних цінностей);

– можливим інструментом перекодування ментальності військових може і має стати військовий навчальний заклад, призначенням якого є підготовка нової управлінської ланки. Створення у військовому навчальному закладі середовища, яке відповідає закріпленню у Концепції базових принципів, постає як необхідна умова долання наявних у військах застарілих тоталітарних / авторитарних управлінських стереотипів, необхідна умова формування людиноцентричної культури військово-соціального управління.

Перспективами пропонованого дослідження, на думку авторів, може бути виявлення та систематизація ризиків, які несуть застарілі тоталітарні установки для обороноздатності країни, подальша розробка моделі змін наративів у військово-соціальному управлінні.

Список використаної літератури

1. Концепція військової кадрової політики в системі Міністерства оборони України на період до 2028 року : Наказ Міністра оборони України від 27.10.2023. 61 с. № 637/нм. URL: https://www.mil.gov.ua/content/tenders/konserpcia_kadr_29012024.pdf
2. Політика залучення, розвитку та утримання людського капіталу у силах оборони. Київ, 2024. 54 с.
3. Доктрина розвитку військово лідерства у Збройних силах України. 2020. URL: https://dovidnykmpz.info/wp-content/uploads/2020/12/Doktryna_rozvytku_viyskovoho_liderstva_v_Zbroynykh_sylakh_Ukrainy_compressed.pdf
4. Доктрина з військового лідерства в Національній гвардії України. 2022. 46 с. URL: <https://ngu.gov.ua/wp-content/uploads/2022/12/vkp-1-00.01-doktryna-zvijskovogo-liderstva-v-ngu.pdf>
5. Лисичкіна І. О., Лисичкіна О. О.. Наратив як інструмент формування колективної свідомості військовослужбовців. *Збірник наукових праць Національної академії Національної гвардії України*. 2023. Вип. 2 (42). С. 58–62.
6. Лебідь Н. М. Наративи війни в українських ЗМІ в умовах повномасштабного вторгнення. *Вчені записки ТНУ ім. В. Вернадського. Серія : Філологія. Журналістика*. 2022. Т. 33 (72). № 5. Ч. 2. С. 295–300. DOI: <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2022.5.2/49>
7. Чупрінова Н., Севрук І., Соколовська Ю. Історичні корені російсько-українського конфлікту: імперська політика Росії та її вплив на українську ідентичність. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2025. Вип. 85. Том 3. С. 16–23. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/85-3-2>
8. Севрук І. І., Соколовська Ю. В., Чупрінов Н. Ю., Товма М. І. Людиноцентричність та гуманізм у практиках військово-соціального управління в сучасній Україні. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2025. № 60. С. 162–170. DOI: <https://doi.org/10.30970/PPS.2025.60.17>
9. Севрук І., Соколовська Ю., Чупрінова Н. Трансформації ментальності офіцерського складу: ціннісне підґрунтя. *Людинознавчі студії: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філософія»*. 2021. № 42. С. 242–260. DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.42.16>

NARRATIVES OF TOTALITARIAN-ERA MENTALITY IN CONTEMPORARY MILITARY-SOCIAL GOVERNANCE PRACTICES

Irina Sevruk

*National Academy of the National Guard of Ukraine,
Educational and Scientific Institute of Personnel Management,
Department of Social Sciences and Humanities,
Zakhysnykiv Ukrainy sq., 3, 61001, Kharkiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-5751-2216>*

Yulia Sokolovska

*National Academy of the National Guard of Ukraine,
Educational and Scientific Institute of Personnel Management,
Department of Social Sciences and Humanities,
Zakhysnykiv Ukrainy sq., 3, 61001, Kharkiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-3778-0023>*

Natalia Chuprynova

*National Academy of the National Guard of Ukraine,
Educational and Scientific Institute of Personnel Management,
Department of Social Sciences and Humanities,
Zakhysnykiv Ukrainy sq., 3, 61001, Kharkiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-0950-1410>*

The purpose of the study is to identify and analyse typical narratives of Soviet-era mentality present in contemporary military-social governance practices, which reveal a conflict between totalitarian and democratic values; to explore possible ways of overcoming these narratives; and to justify the need for implementing managerial practices grounded in the “Human Above All” metanarrative.

The study employs concrete-historical, systemic, and interdisciplinary approaches, which are universal within the methodology of modern scientific inquiry. The methods used include philosophical reflection, comparative analysis, document analysis, synthesis, monitoring, observation, and forecasting. The research materials comprise normative documents whose conceptual basis is the human-resources paradigm. The contextual framework of the study consists of existing military-social governance practices within Ukraine’s security and defence institutions.

The originality of the findings is reflected in the following: (1) Attitudes and stereotypes embedded in managerial practices of national security institutions – those demonstrating a deep connection to the totalitarian-era metanarrative – have been identified and analysed. (2) The essence of the totalitarian metanarrative has been substantiated as a fundamental neglect of the individual and of human resources, which contradicts the principles of human-centrism and humanism embedded in the Concept of Military Personnel Policy in the Ministry of Defence of Ukraine until 2028 (2023). (3) The author’s position regarding the worldview-forming role of the metanarrative, its significance in shaping the mentality of military personnel, and its necessity given the specific nature of security institutions as a social institution tasked with ensuring societal and state security, i. e. requiring a shared outlook and understanding, has been justified. (4) It has been argued that a metanarrative aligned with national security needs must be the “Human Above All” metanarrative, within which all managerial practices of security institutions should be developed, thereby shaping a human-centred culture of military-social governance. (5) Effective tools and mechanisms capable of ensuring the practical implementation of this metanarrative have been proposed.

Key words: narrative, metanarrative, military-social governance, human-centred culture of military-social governance, human-centrism.

Дата першого надходження рукопису до видання: 18.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 22.12.2025

Дата публікації: 30.12.2025